

El problema de l'habitatge obrer i la creació de les coves.

L'excavació de coves artificials per a residència d'immigrants obrers industrials al paratge de Sant Oleguer a Sabadell data almenys de 1944. Per aquestes mateixes dates els immigrants més pobres s'allotjaren en coves en altres indrets de la ciutat al llarg del Riu Ripoll en la zona de La Llanera, Can Puiggener, Taulí i la Cobertera. Tot plegat arribà a formar un cinyell de coves i barraques adossat al casc urbà de la ciutat en forma de suburbi. Un vertader continu urbà a tots els efectes en forma d'infrahabitatges inhumans impropis d'una societat industrial de mitjans del s.XX. La qual cosa representà per a més d'una dècada una de les majors vergonyes sense precedents a la ciutat de Sabadell.

Al 1946 hi ha un total de 186 coves a tot Sabadell, 119 d'aquestes coves a la zona de Sant Oleguer, en un barranc format a banda i banda per bancs de terres arenoses on en el bell mig hi desembocava una de les clavegueres de la ciutat. El material del terreny resultava favorable a l'excavació de coves per part d'immigrants majoritàriament procedents d'Andalusia i de Múrcia. Les terrasses que varen conformar amb les seves corresponents fileres de coves i barraques arribaren a tenir fins a tres pisos de coves unides per senders que feien de carrers.

El paratge de Sant Oleguer s'ordenà definitivament, i pels seus propis habitants, per zones : "Aguas Sucias", Barranco Escombros, Barranco Cuadras i Can Cuadras.

L'activitat excavadora, dels nou vinguts sense sostre, de coves artificials a la zona va donar com a resultat troballes arqueològiques l'any 1947 i 1948 de sepultures amb vas campaniforme del calcolític (2700-2200 aC)

El franquisme considerà l'habitatge el primer problema nacional des de 1939 fins a 1954, període que es necessità per assolir els nivells d'edificació de pre-guerra en el conjunt català. En realitat la política d'edificació del règim militar franquista només aconseguí impulsar en el mateix període la meitat dels edificis construïts en els principals països d'Europa que s'hagueren de reconstruir després de la Segona Guerra Mundial. Aquest fracàs espanyol cal cercar-lo en els següents motius:

Inflació, carestia dels factors productius del sector de la construcció i el més rellevant el fracàs absolut de la política d'habitatge del règim franquista. Així es propicià l'especulació immobiliària (a través de la forta revalorització del parc urbà existent) en contraposició a la baixa activitat constructora. L'activitat constructora quedava així reduïda a la demanda solvent i d'alt nivell, tal vegada que els recursos públics existents anaven destinats a la burgesia fidel al règim.

Plànol de situació de les barraques i coves de la zona de Can Cuadras i Sant Oleguer. AHS

En el cas de Sabadell, com es recull en la memòria del Gremi de Fabricants de 1947, s'identifica que les vint persones que per setmana arriben a la ciutat aleshores, no troben uns lloguers assequibles com a resultat dels pocs incentius remuneradors per a la construcció d'aquest tipus de vivenda per als nous treballadors.

Així s'arribà a l'any 1950 a un primer cens d'infrahabitatges causat pels increments de la corrent immigratòria, la recuperació del creixement vegetatiu autòcton, i els baixos salaris vigents. A la ciutat es posa de manifest que la població treballadora amb una renda més baixa sovint no es podia permetre una mínima despesa en habitatge, i no li quedava més solució que allotjar-se en míseres cases d'autoconstrucció, estades, barraques i coves. Xifres que la *Comisión Superior de Ordenación Provincial de Barcelona* quantificà en 354 cases, 70 semicases, 292 coberts habitats, 94 barraques i 182 coves en diversos nuclis de la perifèria de la ciutat.

El paratge de Sant Oleguer al sud-est de Sabadell fou un dels sectors de més proliferació de coves de la ciutat.

El mateix poder polític franquista de la ciutat inicialment culpabilitzà aquesta immigració "massiva" del creixent problema de la vivenda.

En aquest sentit l'Alcaldia ordenà el 1947 l'abandonament en quinze dies als 147 habitants de les 38 coves, que des d'aquell moment es

procedeixen a enumerar. Al mateix temps els serveis de vigilància posen de manifest que tots els majors de 14 anys treballaven a Sabadell en diversos oficis.

A partir d'aleshores la por dels habitants de les coves de poder ésser desallotjats fou constant, tot i el reconeixement públic de la necessitat d'aquests com a mà d'obra indispensable per a la indústria local.

Els advertiments sobre aquells que no acreditessin tenir un contracte de treball i està censats, de ser deportats al seu lloc d'origen a través dels serveis d'evacuació del govern civil de la província fou permanent. El pretext oficial de tal mesura es basava en que les coves eren un atemptat contra la moral i la seguretat pública. Per aquest motiu el maig de 1951 es prohibeix la construcció de més coves i barraques.

Les autoritats polítiques i eclesiàstiques del franquisme a Sabadell consideraven que el problema de la infravivenda n'engendrava un altre de més greu com el de la moralitat cristiana en el si d'aquestes famílies irremeiablement pobres material i espiritualment.

La postura de la jerarquia de l'Església catòlica fou en aquest sentit rotunda. En dona testimoni la Visita Pastoral a les coves de Sant Oleguer del bisbe Dr. Modrego el mes de juny de 1950. El bisbe visità les coves i parlà amb els seus habitants en un dia feiner la qual cosa va comportar que alguns perdessin fins i tot el jornal per assistir a la reunió que aplega més de 500 dels habitants de l'indret. El bisbe apel·là a la gent civilitzada i cristiana de la ciutat per cercar una solució al problema.

Per la seva banda, l'Església de base concretament del Centre Sant Francesc de Borja de Sant Cugat inicialment acudiren en auxili material i evangelitzador a Sant Oleguer a partir de 1951; Joan Viñas, Julio Iniesta i Antonio Maria Ródenas. La seva tasca també fou la de mediació amb el poder polític local per tal de trobar una solució al problema de l'allotjament en coves.

L'ajuntament a partir de 1951 ofereix a tots aquells habitants de les coves que puguin acreditar l'adquisició d'un terreny als afores de la ciutat els materials gratuïtament per a la autoconstrucció de la nova llar. El problema és que la major part de les famílies obreres no disposava de diners suficients per adquirir un terreny encara que fos en espais marginals.

Així el novembre de 1952 s'entreguen als Servicios de Evacuación del Gobierno Civil unes onze persones perquè siguin retornades al seu lloc d'origen per no tenir contracte de treball, una quantitat ben minsa si es té en compte el contingent d'immigrants a Sabadell. D'aquí resultà la desconfiança dels habitants de Sant Oleguer front les exigències de ser censats obligatòriament, i més tenint en compte que ja no es indispensable per accedir al racionament de productes alimentaris.

Les deportacions amb finalitats més intimidatòries que efectives envers el problema de l'escassetat d'habitatges continuaren encara fins a l'octubre de 1954 en que foren deportades sis persones més.

Tot i aquestes mesures disuasories es calcula que el 1953, en el moment de més dèficit d'habitatges per a la població immigrant pobra, arribaren a haver-hi al voltant de quatre-centes coves i barraques al marge dret del Riu Ripoll, habitades per gairebé dues mil persones. Només a les coves de Sant Oleguer s'estima que l'any 1952 hi poden residir unes 1.500 persones. (Sabadell, 17 d'abril de 1952 p. 5)

Encara el mes de juny de l'any 1955 la xifra d'habitants a les coves de Sant Oleguer gira al voltant de 681 persones que viuen en un total de 82 coves. Tres-cents quaranta-dos homes i 339 dones distribuïts per les següents franges d'edat:

	Homes	Dones	Total
Població infantil (de 0 a 6 anys)	96	62	158
En edat escolar (de 7 a 13 “)	41	48	89
Població juvenil (de 14 a 25 “)	92	101	193
Població adulta (de 26 a 40 “)	69	75	144
Població major (de 41 a 60 “)	44	53	97
	_____	_____	_____
	342	339	681

Font: Informe especial del suburbio de San Olegario de Sabadell. Encuesta sobre parroquias consideradas suburbanas de la diócesis de Barcelona. Sabadell, 7 de Enero de 1957.

Al llarg de la primera meitat dels anys 50 les esperances per trobar una solució al problema de la vivenda obrera passaren pel Pla de l'Alcalde Marcet de 1952 (*Plan Marcet de la Vivienda*). Un intent força propagandístic de l'Alcalde i empresari per tal de remoure la consciència de l'empresariat local perquè invertixi en la construcció de vivendes per als seus obrers. Una contribució directa en relació al nombre de treballadors immigrants que els empresaris locals tenen en nòmina i que, excepte en el cas del mateix Marcet (pisos a Can Marcet) i de Garcia Planas (barri de Nostra Llar de Sant Oleguer), no anirà més enllà i el problema de l'habitatge restarà per resoldre fins que les morts per esfondraments de 1953 impulsin la disposició de terrenys per part de la Caixa d'Estalvis de Sabadell per a revendre a preu de cost als habitants de les coves i barraques. L'any 1955 des de l'Ajuntament es creà la "Delegación de Suburbios", que elaborà una estadística de la situació econòmica dels habitants de les coves i va procedir a ordenar les sol·licituds de compra d'aquests terrenys per a la construcció de vivendes "ultrabaratades", majoritàriament per als habitants de les Coves de Sant Oleguer.

Eduard Masjuan i Bracons